

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

FATMA SERAP KARAMOLLAOĞLU, 1955 de Balıkesir’de doğdu. İlk, orta ve lise tahsilinden sonra 1977 yılında Ankara Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi’nden mezun oldu. Çeşitli kuruluşlarda mesleğini icra ettikten sonra emekli oldu. Hep arzu ettiği İslâmî İlimler’e yöneldi. Kısa sürede Arapça öğrendi. Bu esnâda çeşitli kurslarda İslâmî Temel Eğitimi’ni tamamladı. Bir taraftan hat derslerine devam ederek sülûs-nesih icâzeti aldı. Belâğat derslerine devam ettikten sonra medrese icâzetini aldı. Arapça’dan tercüme ettiği iki kitabı ve Belâğat Dersleri Serisi olarak Meânî, Beyân, Bedî’ İlmi kitapları basılmıştır. Arapça eğitimi, Belâğat dersleri ve Kur’ân çalışmalarıyla meşgul olmaktadır. İngilizce ve Arapça bilen müellif evli, iki çocuk, beş torun sâhibidir.

Müellifin Yayınlanmış Eserleri:

- 1- *Hastalıkla Arınma* (Tercüme), Özgü Yayınevi, 2010.
- 2- *Kur’ân’ın Edebî Dili Lafız-Ma’nâ Uyumu* (Tercüme), İşaret Yayınları, 2010.
- 3- *Kur’ân Işığında Belâğat Dersleri-Meânî İlmi*, İşaret Yayınları, 2013.
- 4- *Kur’ân Işığında Belâğat Dersleri-Beyân İlmi*, İşaret Yayınları, 2013.
- 5- *Kur’ân Işığında Belâğat Dersleri-Bedî’ İlmi*, İşaret Yayınları, 2013.
- 6- *Kur’ân-ı Kerim’deki Duâ Âyetleri*, İşaret Yayınları, 2016.
- 7- *Hâ-Mîm Sûreleri Belâğî Tefsîri 1: Ğâfir Sûresi* (Tercüme), İşaret Yayınları, 2016.

Dr. Muhammed Muhammed Ebû Mûsâ

Hâ-Mîm Sûreleri Belâğî Tefsîri 1
Ğâfir Sûresi

Çeviren

FATMA SERAP KARAMOLLAOĞLU

İŞARET YAYINLARI: 172

Kur'an Kitaplığı

Eserin Adı ve Yazarı

Hâ-Mîm Sûreleri Belâğî Tefsiri 1

ĞÂFİR SÜRESİ

Dr. Muhammed Muhammed Ebû Mûsâ

Çeviren

Fatma Serap Karamollaoğlu

1. Baskı: İstanbul, 2016

© İşaret Yayınları

Yayın Yönetmeni

Dr. İsmet Uçma

Mizanpaj

DBY Ajans

Kapak Hat

Yüksel Yaşar

Kapak Tasarımı

Yunus Karaarslan

Baskı-Cilt

Şenyıldız Matbaacılık Yay. Ltd. Şti.

Gümüşsuyu Cad. No: 3/2 - Topkapı / İstanbul

Tel: +90 212 483 47 91 (Sertifika No: 11964)

ISBN: 978-975-350-306-8

Sertifika no: 15826

Mizanpaj programı: InDesign

Karakter: Utopia Std / Traditional Naskh

Font/Satır arası

Türkçe Metin: 10,5/14,2 pt.

Arapça Metin: 17/29 pt.

İŞARET YAYINLARI

Hobyar Mah. Ankara Cad. Ünal Han No: 21/1

34110 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: +90 212 519 17 28 - 528 30 63 Faks: +90 212 528 30 59

isaret@isaretyayinlari.com.tr • www.isaretyayinlari.com.tr

İçindekiler

Sunuş.....	7
Muhammed Muhammed Ebû Mûsâ.....	9
<i>Bağlı Olduğu Kurumlar ve Üyelikler</i>	9
<i>Kitap ve Araştırmaları</i>	10
İkinci Baskının Mukaddimesi.....	11
Birinci Baskının Mukaddimesi.....	33
Ğâfir Sûresi.....	42
Bu Sûre'nin Ğafir ve Mü'min Şeklinde İsimlendirilmesi	52
Ğafir Sûresi Tefsiri	58
Kitâbda İşaret Edilen Beyitlerin Fihristi.....	407
Konu Fihristi	409

ĞÂFİR SÛRESİ

Âyet Fihristi

Âyet	Sayfa no
1-6	58
7-9	78
10-12	94
13-20	102
21-22	126
23-28	137
29	165
30-31	171
32-33	177
34	183
35	191
36-37	201
38-40	211
41-44	220
45-46	232
47-48	241
49-50	248
51-52	255
53-54	261
55	265
56-65	272
66-68	324
69-76	341
77	363
78	368
79-81	376
82-85	387

Sunuş

Birçok kişinin tavsiyesine ve kitâblarına ulaşip elde etmeme rağmen, ancak *Kur'ân Işığında Belâğat Dersleri* isimli ders kitâbları serisinin tamamlanmasından sonra bu yazarın kitâblarını okumak nasib oldu. Daha mukaddimesinde beni etkisi altına alan kitâb, sonuna kadar heyecanımı düşürmeden te'sirini devam ettirdi. Vakit yetersizliğinden okuma esnasında ara vermek zorunda kalıyor, ertesi gün erkenden uyanıp "Acaba bugün neler okuyacağım?" diye heyecanlanıyordum. Her sayfada yazarın ifâde tarzına, keşfettiği incilere duyduğum hayranlık artıyor ve okuduklarım sonunda ona duâ ediyor ve "Allâh'ım! Bu güzel ilimleri Kur'ân âyetlerine uygulayabilmem, bunları insanlara anlatabilmem için bana da yardım et" diye yakarıyordum. Dolayısıyla aşağıda kısa bir biyografisini verdiğim yazarın bu kitâbını tercüme etmeye karar verdim. Bu aynı zamanda belâğat serisinin de bir hâtimesi veya -inşallâh- devamı olacak ve o dersleri okuyup bitiren öğrenciler bilgilerini bu tefsîr serisiyle taçlandıracaklardı.

Bu esnada kitâb içerisinde kelime veyâ harflerin kullanımıyla ilgili Arab şiirinden verilen örnekleri -Türk okuyucusuna pek birşey ifâde etmeyeceği düşüncesiyle- çıkardık. Zîrâ kitâbda geçen bu beyitler, öncesindeki veya sonrasındaki beyitler bilinmedikçe anlaşılmayacak, kitâbda anlatılan konuya da bir katkı sağlamayacaktı. Yine de bunları kitâbın sonunda bir fihrist olarak meraklısı için koyduk.

Bazı yerlerde ilmî bir tarzda ve kısaca ifâde edilen konulara açıklık getirmek üzere -Çeviren notu olarak- bir takım izahlar yaptık.

Bu serideki kitâblarda *cehennem*'i ifâde eden *nâr*, *cahîm* ve benzeri kelimeleri *cehennem* diye çevirmeyip aralarındaki farkın buharlaşmaması için olduğu gibi bırakmayı tercih ettik.

Kitâbı okurken –hâfız olmadığım– âyetin metnini hatırlayamadığım için anlatılanları tam olarak anlayamıyor, yanımda hep bir Kur'ân bulundurarak âyetlere bakıyordum. Onun için kitâbın başına Gâfir sûresi'ni Arabça ve Türkçe meali olarak tam metin şeklinde koyduğumuz gibi, kitâbın içinde de her sayfanın üstüne incelenen âyetin Arabça metnini koyduk. Meâl, Hasan Basri Çantay'a âittir. Bu Meâl'in tercih edilmesi, mevcutlar içinde belâğî sanatlara en çok dikkat edeni olması hasebiyledir. Ancak kitâbda aynı âyet veya âyette geçen ibâreler çok fazla tekrar edildiği için her birinin yanına Türkçe meâlini koymadık. Ma'nâ ancak Arabça ibâreyle açıklığa kavuştuğu için burarlarda Arabça ibâre koyma zorunluluğu vardı. Ancak daha önce veya sonra geçen ya da başka bir sûreye ait bir âyet geçiyorsa mealleriyle birlikte koyduk.

Konular çok güzel anlatılmıştı. Bunun için kitâbın sonuna beyit fihristinin yanında bir de konu fihristi konmasının güzel olacağını ve belâğat derslerine katkısı olacağını düşündük.

Bu çalışmanın yazıya geçirilmesinde büyük emeği olan sevgili arkadaşım Ayşe Dolmacı ve kızım Ömür'e, desteğini devamlı olarak hissettiğim oğlum Sertan'a, her zaman olduğu gibi kendisinin zamanından çaldığım eşim Taner'e ve diğer çalışmalarım gibi bunun da basımını üstlenen İşaret Yayınevi'ne sonsuz şükranlarımı sunarım. Bu çalışma inşâallâh onların da amel defterlerinde yerini alacaktır.

Tercümeyi yaparken hem ma'nâ hem ifâde açısından en güzelini yapmaya çalıştıysak da âciz bir kul olmak hasebiyle hatalarımız olmuştur. Bunların bariz olmamasını umuyor, bu çalışmanın sadaka-ı câriye kabîlinden günahlarımıza kefâret olmasını Rabbimizden niyâz ediyor, Türk halkına ve talebelere faydalı olması duâsını yapıyoruz.

Fatma Serap Karamollağlu
İstanbul, 2016

Muhammed Muhammed Ebû Mûsâ

1937 yılında Mısır'da doğdu. Kur'ân hâfızı olup Ezher'e girdi. Arab Dili Bölümü'nden 1963 yılında mezun oldu.

1967: Ezher Üniversitesi Arab Dili Bölümü takdîrle yüksek lisans.

1971: Doktora, en yüksek dereceyle.

1976: Danışman [müşârik] Dr.

1981: Profesör.

1973-1977: Libya Bingazi Üniversitesi. Burada iki kitâb yazdı. *Delâlâtü't-Terâkib* ve *Tasvîru'l-Beyânî*.

1977: Ezher'e dönüş.

1977: İslâmî Ümmü Durman Üniversitesi, 3 ay.

1981-1985: Ümmü'l-Kura Üniversitesi-Mekke.

1985: Ezher Üniversitesi Belâğat Bölümü başkanlığı.

1987: Ezher Üniversitesi Belâğat Bölümü Hoca Yetiştirme dâimî üyesi.

1994-...: Ümmü'l-Kura Üniversitesi-Mekke.

Bağlı Olduğu Kurumlar ve Üyelikler

- Ezher ve Ummu'l-Kurâ Üniversiteleri Yüksek Lisans ve Doktora Çalışmaları Danışmanı.
- Ayrıca Ezher ve Ummu'l-Kurâ Üniversiteleri Yüksek Lisans ve Doktora Çalışmaları Denetçisi, bunun yanında Medinetu'l-Münevvere İslâm Üniversitesi, İmam Muhammed b. Suud Üniversitesi, Umûmî olarak kızların ta'lim reisliği, Bahreyn'de Bahreyn Üniversitesi, Ürdün'de Yermük Üniversitesi.

Kitap ve Araştırmaları

- *Hasâisu't-Terâkib* (6. baskı, Mektebe Vehbe, Kâhire 1996)
- *Delâlâtu't-Terâkib* (4. baskı, Mektebe Vehbe, Kâhire 2008)
- *Tasvîru'l-Beyânî, Beyân Meseleleri Üzerinde İncelemeler* (5. baskı, Mektebe Vehbe, Kâhire 1997)
- *Âl-i Hâmîm, Ġâfir-Fussilet, Beyânın Sırları Üzerinde Çalışmalar* (Mektebe Vehbe, Kâhire 2009)
- *Âl-i Hâmîm, Şûrâ-Zuhruf-Dûhân, Beyânın Sırları Üzerinde Çalışmalar* (Mektebe Vehbe, Kâhire 2010)
- *Âl-i Hâmîm, Câsiye-Ahkâf, Beyânın Sırları Üzerinde Çalışmalar* (Mektebe Vehbe, Kâhire, 2011)
- *Âl-i Hâmîm, Zümer-Muhammed ve Âl-i Hâ-Mîm İle Alâkaları, Beyânın Sırları Üzerinde Çalışmalar* (Mektebe Vehbe, Kâhire 2012)
- *Kur'ânî Ta'birlerin Esrârı, Ahzâb Sûresi Üzerinde Çalışmalar* (2. baskı, Mektebe Vehbe, Kâhire 1996)
- *Zemaşeri Tefsiri'ndeki Kur'ânî Belâġat ve Belâġat Üzerindeki Etkileri* (2. baskı, Mektebe Vehbe, Kâhire ?)
- *Kadîm Edebiyât Okumaları* (Mektebe Vehbe, Kâhire ?)
- *Belâġat ve Şiir Üzerinde Çalışmalar* (Mektebe Vehbe, Kâhire ?)
- *İ'câzü'l-Beyânî, İlim Ehlinin Mirâsı Üzerinde Belâġi Etüdler* (3. baskı, Mektebe Vehbe, Kâhire ?)
- *el-Kavsü'l-Uzerâ ve Kırâ'atu't-Turâs* (Mektebe Vehbe, Kâhire ?)
- *Abdu'l-Kâhir Cürcânî'nin Kitâbına Giriş* (Mektebe Vehbe, Kâhire ?)
- *Belâġat Dersi Usûlü'nde Kaynaklar* (Mektebe Vehbe, Kâhire ?)
- *Sahîhi Buhârî Hadisleri'nin Şerhi* (Mektebe Vehbe, Kâhire ?)
- *Câhiliye Şiiri* (Mektebe Vehbe, Kâhire 2007)
- *Takrîb Minhâcu'l-Buleġâ, İhzâmu'l-Kartâcanî* (Mektebe Vehbe, Kâhire ?)

İkinci Baskının Mukaddimesi

Hamd, sâlih işleri tamamına erdiren Allâh'a âiddir. O'na hamd eder, O'ndan yardım ister, O'na şükrederiz. O'nun bütün isimlerinden, ismi a'zâmından itaati, güzelce ibâdeti bize mutluluk kaynaġı kılmasını niyâz ederiz. Yarattıklarının en hayırlısı olan Peygamberimiz'e (s.a) ve o'nun ashâbına, ensârına, eşlerine ve nesline kıyâmete kadar salât u selâm olsun.

Bizden önce yaşamış sâlihlerimiz bize pek çok ilim kapısı açmıştır. Bu kapılar onların zamanındaki nesil için yeterliydi. Bunun için de bu ilimlerin içine dalıp misallerle açıklamamış ve bu ilimlerin tecellî etmesi için gerekli mesafeyi kat etmemişlerdir. Çünkü yaptıkları giriş, tek başına bu kapıların ardındakileri anlamak için kendi zamanlarında yaşayanlar için kâfiydi. Ancak bizim zamanımız onların zamanı gibi değildir. Verdikleri anahtarlar, açtıkları bu kapıların ardındaki ilimler üzerinde âlimlerin kalem oynatması, tafsilâtlar hakkında konuşması, bu yoldan yürümesi, ilerlemesi, bu metodları açıklayabilmeleri için yeterli değildir. Bunun sebebi de, onların muhâtablarıyla bizim muhâtablarımız arasındaki anlayış farkıdır.

Ben burada onların açtıkları bu ilim kapılarından biri olan sûrelerin giriş kısımlarının, sûrenin maksadıyla olan yakın ilişkisinden bahsetmek istiyorum. Sûrenin başlangıcı, maksadıyla sıkı bir ilişki içinde olmakla kalmaz, bu ma'nâyı gizlice tazammun da eder. Diğer taraftan sûrenin sonuyla da sıkı bir alâkası vardır. Bu, Fâtiha sûresi'nin kitâbda olan bütün konuları ihtivâ etmesine benzer. Her ne zaman bu sûreyi okusan, sanki Azîz Kitâb'daki her şeyi bir çırpıda okumuş olursun. Dolayısıyla her rek'atte okuduğunda sanki Azîz Kur'an'ın bir özetini okumuş olursun, ihlâsın ve huşûun nisbetinde de bunun mükâfâtı olur.

Giriş bölümünün maksadla yakından ilişkili olduğu şiir, risâle ve hitâbetler hakkında da söylenir. Âlimlerin kitâbları da böyle olduğu için kitâblarının mukaddimesinde maksadlarına ilişkin yazılar bulunur.

Bu, âlimlerin beyân usûllerinden biridir. Aslında şiir ve kitâbdan deġil, Allâh kelâmından ve insan kelâmından kaynaklanmıştır.

Kasîde, risâle ve hutbede aslî maksad olan muhâtab, şâirin veyâ yazarın gözü önündedir. Hatip onların durumunu görür ve kelâmına başlar.

Aynı şey Azîz Kitâb için de söz konusudur. En yüce misâller Allâh'a âiddir. Sûrelerinin başında asıl konusuna işâret eder.

Bunlar şunu gösterir ki, kasîdede hedef açıktır, kelâm hedefe yönelir ve onun durumuna göre akar gider. Kasîdeyi oluşturan kısımlar bir asıl üzerindedir. Diġerleri bu aslın cüzleridir. Söz, kasîdenin bu ma'nâlarını çözerek gider. Kasîde bir ma'nâlar yumağıdır. Ancak bu ma'nâlar arasında asıl ma'nâyâ zıd birşey yoktur. Bu konuda kimsenin bir şüphesi veyâ itirâzı yoktur. Bu asıl ma'nâ kasîdeden çıkarılır. Ancak bu sözü böyle umûmî olarak söyleyip bırakmak olmaz. Her şiir, her kasîde ve her sûre üzerinde durup eli taşın altına koyarak giriş ile maksad arasındaki ilişkiyi kâfi ve şâfi olacak derecede açıklamak gerekir. Bu da ancak sûreyi, kasîdeyi veyâ risâleyi şuurlu bir şekilde anlamak ve tahlil etmek, kelimeleri ve cümleleri şuurlu bir şekilde tedkik etmek, cümleler ve âyetler arasındaki bağlantıları keşfetmek, birinin nasıl olup da diġerinin gelişine sebep olduğunu görmek sâyesinde olur. Bütün bunların açığa kavuşturulması lâzımdır. Bu da ancak çok tekrar ve tedebbür sâyesinde olur. Öğrendiğim şiire itinâ ettiğim gibi, Hâ-Mîm sûrelerine de itinâ ettim. İçimde çeşitli şüpheler ve arzular vardı, ama yılmadan çalıştım ve tedebbür ettim. Sürekli üzerinde düşünmek, çok çalışmak ve tedebbür etmek neticesinde günden güne bazı şeyleri açıklığa kavuşturdum. Hatta bazen bir konuyu açıklığa kavuşturmam günlerce sürdü. Çünkü beyânın incelikleri ve esrârı bir örtü altındadır. Örtülüdür, memnûdur, korunmuştur, yüzünü açıp göstermez, hidâyet edilmiş ve bu esrâra düşkün bir kavimden başkası için bu örtü açılmaz. Bu kavmin benzerleri dışındakilerin vay hâline!

Bu çalışmalarımda sûredeki ve kasîdedeki bağlantılar arasında bulduğum parlak fikirler benim için en büyük zevk kaynağı oldu. Çünkü bu bağlantılar sûrenin ve kasîdenin başıyla sonunu birbirine bağlayan bir heyet oluşturuyordu. Bunları sabahın ziyâsı gibi görüyordum. Bu öyle açık bir hâle geldi

ki ma'nâ bunların arasında dolaşır gibi bir hâl aldı. Bir merhaleden diġerine geçiyor ve sonunda ma'nâ tamamlanıyordu. Ama bu yolculuğun sonunda son bölüm insanı tekrar başa döndürüyor ve ikinci bir merhaleye geçiyordu. Sanki başlangıçtan uzaklaştıkça daha da yaklaşıyorsun. Bu, beyânın acayib bir şânıdır. Reddû'l-aczi ale's-sadri'nin yeni bir uygulamasıdır. Ben bunu şiirde fark etmiştim, ama Azîz Kitâb'da gördüklerime uygun olduğunu düşünmemiştim. Kur'an'da öyle şeyler var ki bunlar ne şiirde ne de nesirde görülür. Bunlardan biri de iki ucun, yani sûrenin başı ile öncesindeki sûrenin sonu, sûrenin sonuyla arkasındaki sûrenin başı arasındaki alâkadır. Bu alâka, sûrelerin çoğunda açık, az bir kısmında ise kapalıdır. Sûrelerin büyük bir kısmına bu zuhûr ve hafa paylaştırılmış ki bu Azîz Kitâb'ın beyân husûsiyetlerindedir. Fakat bu özelliğin ilân ettiği şey kadar kapalı [anlaşılması zor] birşey yoktur. Bir sûrenin mazmûnunun kendisini takip eden sûrenin mazmûnuyla olan alâkası nedir? Meselâ İsrâ sûresi, niçin Nahl sûresi'nden sonra gelmiştir? Nahl sûresi niçin Hicr sûresi'nden sonra gelmiştir? Hicr sûresi niçin İbrâhîm sûresi'nden sonra, Nâziât sûresi niçin Nebe sûresi'nden sonra gelmiştir? Bu araştırmanın sonunda iknâ edici, tatminkâr bir sonuca ulaşmak, susuzluktan yanıp kavrulan birinin suyun kaynağına ulaşmak için bir kuyu kazması gibidir. Bu kişinin önünde pınar fışkıncıca sanki dünyalar onun olur. İşte ilim ehlinin ve ilim hizmetkârlarının hâli de böyledir. Bu, Allâh'ın ihsânıdır. O'nun ihsânının benzeri yoktur. İşte bunun için -Şevkî'nin dediği gibi- bu kişiler kendilerinde Celâl'in mülkünden bir celâl bulurlar.

Bu alâkaları keşfettikten sonra aslında son derece açık olmasına rağmen, nasıl olup da daha önce bunu fark edemediğim konusundaki tecrübemi sizinle paylaşmak istiyorum. Beyânın esrârı da böyledir. Size açıklandığı zaman gâyet rahat anlarsınız, ama daha önce sizin için son derece anlaşılmazdır. Perde arkasındaki şeyler de böyle deġil midir? Perde açılınca yüz yüze gelirsiniz, ama perde varken o görünmeyen şeyler hakkında hiçbir fikriniz yoktur. İşte ben de Âl-i Hâmîm'ler arasındaki alâkaları öyle gördüm ki sanki hepsi tek bir sûre hâline geldi. Öyle ki, bu sûrelerin başındaki besmele'yi hafsetseniz, yeni bir sûrenin başladığını anlamazsınız. Sanki bir sûreden diġerine deġil de, aynı sûrenin içinde bir âyetten diġerine geçmişsiniz. İşte bu şekilde Ahkâf sûresi Kitâl sûresi ile, Zümer sûresi Ġâfir sûresi ile alâkalıdır. Bu alâka her ne kadar hâfi de olsa, Sâd ve Zümer, Secde ve Ahzâb arasında da vardır. Bütün bunlar benim uzun süredir araştırdığım şeyler olup sonuçta vardığım nokta bu

de kıssanın kalan kısmına işaret vardır. Çünkü ehâdisi te'vil etmek o'nu hazinedar yapmıştır. Kardeşleri de hazinedar olduğu için o'nun yanına gelmişler, böylece Yûsuf (a.s) onları tanımıştır, ama kardeşleri o'nu aralarında geçen **أَنَّكَ** böylece Yûsuf (a.s) onları tanımıştır, ama kardeşleri o'nu aralarında geçen **أَنَّكَ** / *"Aaa, sen, sen, sâhi Yûsuf musun?"* dediler. *O da, "Ben" dedi, "Yûsuf'um. Bu da kardeşim"* (Yûsuf/90) şeklindeki konuşmaya kadar tanımamışlardır. Ya'kûb'un (a.s) **وَيَتِمُّ نِعْمَتُهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَغْقُوبَ** / *Sana ve Ya'kûb'a nimetini tamamlayacaktır* şeklindeki sözü ise, kardeşlerinin 88. âyetteki **وَأَهْلَنَا الضُّرُّ** / *Bizi de, ailemizi de darlık bastı* şeklindeki sözlerine karşılık söylediği, 93. âyetteki **وَجِهَ أَبِي هَذَا فَالْقُوهُ عَلَى وَجِهَ أَبِي** / *Şu benim gömleğimi götürün de onu babamın yüzüne koyun. İyice görür (bir hâle) gelir. Bütün ailenizi de bana getirin* sözüyle alâkalıdır. Bundan sonra da onlar Mısır'a güven içinde girmişlerdir. Yûsuf (a.s) ana-babasını tahta oturtmuş, kardeşleri o'nun önünde eğilmişlerdir. Yûsuf (a.s) onlara 100. âyette ifâde edildiği gibi **يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ** / *Ey babacığım! İşte bu, evvelce gördüğüm rü'yânın te'vildir/tahakkukudur. Gerçek, Rabbim onu doğru çıkardı. Bana iyilik etti. Çünkü beni zindandan çıkardı. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra da O sizi çölden getirdi. Şübhesiz ki Rabbim, dilediği şeyleri çok güzel, çok ince tedbîr edendir* demiştir. Burada Yûsuf'un (a.s) **وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ** / *Bana iyilik etti. Çünkü beni zindandan çıkardı* şeklindeki sözü, 6. âyetteki **رَبِّكَ** / *Rabbim seni öylece beğenip seçecek* sözüne, **وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ** / *O sizi çölden getirdi* sözü, babasının 6. âyetteki **وَيَتِمُّ نِعْمَتُهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَغْقُوبَ** / *Sana ve Ya'kûb'a nimetini tamamlayacaktır* sözüne ve **وَيَتِمُّ نِعْمَتُهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَغْقُوبَ** / *Şeytan arasını bozduktan sonra* sözü de, babasının 5. âyetteki **إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ** / *Çünkü şeytan insanın apaçık bir düşmanıdır* sözüne mukâbilidir. Yûsuf (a.s) gerçekten kerîm idi. Çünkü 100. âyette buyurulduğu gibi **وَيَتِمُّ نِعْمَتُهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَغْقُوبَ** / *Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra da O sizi*

çölden getirdi şeklinde konuşarak kardeşlerinin hatasının şeytanın vesvesesi olduğunu söylemiştir. Sanki onların yaptığı iş, sadece şeytanın onları birbirine düşürmesi sebebiyledir. Çünkü onlar şimdi kendisinin misafirleridir ve onların bu suçtan dolayı kendilerini kötü hissetmelerini istememiştir. Dolayısıyla misafirlerine sunduğu ilk ikram, kendisini kuyuya atarak yaptıkları çirkin fiil dolayısıyla vicdanlarında hissettikleri bir şâibeden kurtarmak olmuştur. İşte bu öyle güzel ve özet bir tasvirdir ki, kıssanın başlangıcı, maksadı ve sonu birbirine bağlanır. Böylece son bölüm baş tarafla ilişkilendirilmiş olur.

Bunun bir benzeri de Kasas sûresi'ndedir. Sûre;

تَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبِيٍّ مُوسَى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ / *İN FİR'AVUN EĞLA Fİ AL'ARZİ VUĞEL AHELHA ŞİİGA SİSTAZEF PAİFİFİ MİNFİM İDİBİH ABİNAHFİM VİSİSİHİ NİSAAHFİM İNFİ KAN MİN ALMİFSİDİN ﴿٤﴾* / *UİRİDU AN NMFN EĞLA ALDİN İSİTİZEFİFİ AL'ARZİ VUĞELHFİM AİMFİFİ VUĞELHFİM ALVARIİN ﴿٥﴾*

Mûsâ ile Firavun haberinden bir kısmını, îmân edecek bir zümre(nin fâidelenmesi) için, hakk olarak sana okuyacağız. Hakikat, Firavun o yerde teğalübe kalktı, ora ahâlîsini firkalar haline getirdi. Onlardan bir zümreyi za'fa uğrattı, bunların oğullarını boğazlıyor, kızlarını diri bırakıyordu. Çünkü o fesadlılardandı. Biz ise diliyoruz ki o yerde za'fa uğrattınlara lütfedelim, onları (hayırda) muktedâbihler yapalım, onları vârisler kılalım (Kasas/3-5) âyetleriyle başlamıştır. Kıssadaki iki konudan biri Hakikat, Firavun o yerde teğalübe kalktı ve bunu ta'kib eden Bunların oğullarını boğazlıyor, kızlarını diri bırakıyordu sözünde ifâde edilen Firavun'un kibri ve İsrâiloğulları'na yaptığı eziyetlerdir.

38. âyetteki **يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي** / *Ey ileri gelenler! Ben sizin benden başka bir tanrınız olduğunu bilmiyorum!* ve **فَأَوْقَدْ لِي يَا هَامَانَ عَلَى الطَّيْنِ** / *Ey Hâmân! Haydi benim için çamurun üzerinde ateş yak da bana büyük bir kule yap. Belki ben Mûsâ'nın ilâhına muttali olurum* şeklindeki sözlerde, Firavun'un en büyük fesadına ve kibrine îmâ vardır. 4. âyetteki **إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ** / *Çünkü o fesadlılardandı* sözünde, onun yeryüzünde büyüdenmesi ve devamındaki olaylar gizlidir. Sonra kıssadaki ikinci taraf gelir. Bu da yeryüzünde zayıf bırakılanlara verilen ihsân, onların kurtulması, feci bir âkabetle Firavun ile ordusunun denizde boğulması ve Firavun'un ordusunu ateşe davet eden önder kılınması vs. gibi olaylardır.

Bu ilk âyetlerden sonra 7. âyetteki عَلَيْهِ خِفْتِ فَإِذَا خِضِعِيهِ فَإِذَا خِضِعِيهِ خِفْتِ عَلَيْهِ / فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ / *Mûsâ'nun anasına, "Onu emzir, o'na karşı sana bir tehlike gelirse kendisini denize bırak* sözleriyle kassa başlar. Burada Rabbimizin bu kadına çocuğu için korktuğu zaman nasıl denize atmasını emrettiğini bir düşünün! Denize atılan çocuk emniyette midir? Bunu takip eden acayib olayları düşünün! Düşmanı Firavun, Mûsâ'yı (a.s) denizden alıp kurtarmış, aradan zaman geçmiş, Firavun bu sefer ordusuyla denizde o'nun peşinden gitmiş, ama Rabbi Mûsâ'yı (a.s) ikinci kez denizden kurtarıırken, Firavun ve ordusunu denizde boğmuştur. İşte Mûsâ'nın (a.s) hayatındaki denizin rolü budur. Burada Mûsâ'nın (a.s) -ateşe girip kurtulan cedit İbrâhîm gibi- denize girdiği ve kurtulduğu görülür. Mûsâ (a.s) ile Yûsuf (a.s) kıssaları arasında latîf bir mukâbele vardır. Her ikisi de Mısır'da yaşamıştır. Azîz Yûsuf'u (a.s) karısına عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا / *Umulur ki bize fâidesi olur yahud o'nu evlâd ediniz* sözleriyle teslim etmiş, ama karısı bu söze aldurmamış, Yûsuf'un (a.s) başına belâ olmuş, kendi suçu yüzünden o'nu hapse attırmıştır. Mûsâ (a.s) kıssasında ise Firavun'un karısı kocasına Mûsâ (a.s) için, Azîz'in karısına Yûsuf (a.s) için söylediği وَلَدًا وَتَّخَذَهُ / *Olur ki bize fâidesi dokunur yahud o'nu evlâd ediniz* şeklindeki sözleri söylemiştir.

Firavun da Azîz'in karısı gibi davranmış, karısının sözünü dinlememiştir. Mûsâ'nın (a.s) başına gelen her türlü tehditin kaynağı Firavun olmuştur. Ancak Allâh Teâlâ bu kadına ikrâmında bulunmuş, böyle azgın bir diktatörün karısı olmasına rağmen onu mü'min kadınlara örnek göstermiştir.

Burada Mûsâ (a.s) ve Yûsuf (a.s) kıssalarında ortak olan şeyin, sûrelerin girişinde olan ve yukarıda işaret ettiğimiz şey olduğu düşünülebilir. Ben Kur'ân'da bu tür özetlerin çok olduğunu söylüyorum. Meselâ Kehf kıssasına bakalım:

إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾ فَضَرَبْنَا عَلَى آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَى لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ﴿١٢﴾

O zaman o genç yeğitler mağaraya sığınmışlardı da, "Rabbimiz! Bize tarafından bir rahmet ver ve işimizden bizim için bir muvaffakiyyet hazırla" demişlerdi. Bunun üzerine Biz nice yıllar mağarada onların kulaklarına (perde)

vurduk. Sonra da onları uyandırdık, iki zümreden hangisi bekledikleri gayeyi daha iyi (zabt ve) hesâb edicidir, ayırd edelim diye. (Kehf/10-12)

Bu âyetler kıssanın özeti sayılır. Kıssa bu âyetlerden sonra 13. âyetteki نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ / (Şimdi) sana onların kıssasını, hakikati vech ile anlatalım sözleriyle başlar. Bu; önce özet, sonra tafsilât bâbından değil midir? Yani, önce kısa, sonra uzun uzun anlatım şeklinde değil midir? Maksud da bu özeti açıklanması ve nasıl olup da bu tafsilâtı içinde taşıdığı açıklanması değil midir? 10. âyetteki إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ / *O zaman o genç yeğitler mağaraya sığınmışlardı (Şimdi) sana onların kıssasını, hakikati vech ile anlatalımsözü, öncesinde geçenlere nasıl da işaret eder! Çünkü o gençler mağaraya öyle bir şey yüzünden sığındılar ki kişi bu sebeple şereflenir. Bu gençler de bu sebeple Rabb'lerini bulmuşlardır. Kavimleri ise doğru yoldan sapmışlardır. Bu gençler kavimlerinin Allâh'tan başka ilâh edindiklerini ve bu ilâha dair ellerinde hiçbir delil olmadığını söylemişlerdir. Onlar bu sözleriyle akılla Vâhidü'l-Ehad'ın bulunabileceğini ifade etmişlerdir. Onlar, kavimlerinin aklın aslâ kabûl etmeyeceği bir biçimde, ellerinde hiçbir delil olmaksızın edindikleri ilâhlara kulluk ettiklerini görmüşler, bunun üzerine onlardan ayrılıp mağaraya sığınmışlardır. İşte الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ / *O zaman o genç yeğitler mağaraya sığınmışlardı* sözü, onların kavimleriyle aralarında geçen olayların, zâlim ve dalâlette olan kavimlerinden ayrılma kararlarının sonucudur. 11. âyetteki فَضَرَبْنَا عَلَى آذَانِهِمْ وَتَرَى الشَّمْسُ إِذَا طَلَعَتْ تَرَاوَرُّ عَن كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا الْكَهْفُ سِينِينَ عَدَدًا / *(Onlara baksaydın) görürdün ki güneş doğduğu zaman mağaralarının sağ tarafına yönelir, battığı vakit de onların sol yanını kesip giderdi. Kendileri ise oranun geniş bir yerinde idiler* şeklindeki 17. âyetin ve ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ / *ve onların sağ yanına, (gâh) sol yanına çeviriyorduk. Köpekleri de (mağaranın) giriş yerinde ön ayaklarını uzat(ıp yat)makda idi. Üzerlerine tırmanıp da (hallerini bir) görseydin mutlaka onlardan yüz çevirir, kaçırdın ve her halde için onlardan korku ile dolardı* şeklindeki 18. âyetin bir özetidir. ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ*

الْحَزْبَيْنِ أَخْصَى لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا / *Sonra da onları uyandırdık, iki zümreden hangisi beledikleri gayeyi daha iyi (zabt ve) hesâb edicidir, ayırd edelim diye şeklindeki 12. âyet بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ / Bunun gibi onları aralarında soruşsunlar diye uyandırdık da şeklindeki 19. âyetin bir özetidir. Her iki kelâmın da başlangıcı aynı âyettir. Özet olarak geçilen yerde iki grubun sâdece adı geçer. Tafsilâtlı anlatılan yerde bu iki grubun konuşmaları vs. anlatılır.*

Tâ-Hâ sûresi'ne gelince; 115. âyette şöyle buyurulmuştur:

وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا

Andolsun Biz bundan evvel Âdem'e de ahid verdik [emrettik]. Fakat o unuttu. Biz onda bir azîm bulmadık. (Tâ-Hâ/115)

Bu söz Âdem'in (a.s) kassasının özetidir. Allâh Teâlâ onunla belirli bir ağaçtan yememesi için anlaşmıştır, ama o yemiştir. Arkadan da kassanın devâmı gelmiştir. Tafsilât Bakara/34'teki *إِنِّي لَأَنْبِئُكَ إِنَّكَ كَانَتْ لَمِنْهَا أَلْفَ مِائَةٍ أَلْفًا مِائَةً إِلَّا بِإِذْنِي وَسُجُودَكَ لِلْحَيَّاتِ* / *Hani meleklere, "Âdem'e secde edin" demiştik de İblis'ten başkası hemen secde etmişlerdi* sözleriyle başlamıştır. 115. âyetteki, İblis'in Âdem'e (a.s) duyduğu düşmanlığın hatırlatılması zarûridir. Çünkü Allâh Teâlâ kassanın başında Âdem'i (a.s) uyarmıştır. Tâ-Hâ/117-118. âyetler *فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ / Biz de, "Ey Âdem" demiştik, "hiç şüphesiz ki bu, senin de, zevcenin de düşmanıdır. Bundan dolayı sakın seni cennetten çıkarmasın o. Sonra zahmete düşersin. Çünkü senin acıkmaman, çıplak kalmaman oradadır"* şeklindedir. Sonra şeytan vesvese vermiş, Âdem (a.s) ve eşi ağaçtan yemişler ve vücûdlarını fark etmişlerdir. Böylece Âdem (a.s) Rabbinde isyan etmiştir. Sonra Allâh Teâlâ *وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا* şeklindeki 115. âyetteki sözünde bütün bu olayları açığa vurmayarak ona ikramda bulunmuştur. Bu olayları zikretmesinde Allâh Teâlâ'nın Âdem'e (a.s) ikramı söz konusudur. Çünkü *نَسِيَ* kelimesi ilâve edilmiştir. Sanki Allâh Teâlâ onun özrünü kabûl etmiş, unuttuğu ve azimli olmadığı için sözünden çıkan bu âsiyi Kendine rasûl seçmiştir. İşte kıssa bu detaylara girmeden başlamıştır.

Aynı şey Mûsâ'nın (a.s) kassasına girişte de söz konusudur. Tâ-Hâ/9-10'da kıssa; *وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى ﴿٩﴾ إِذْ رَأَى نَارًا / Mûsâ'nın haberi geldi mi sana? Hani o, bir ateş görmüştü* sözleriyle başlamıştır. Bundan sonra da söz kıssanın merhâlelerine geçmiştir. Şu'arâ sûresi'nde de böyle olmuştur. Kıssa 10. âyette, *وَإِذْ نَادَى رَبُّكَ مُوسَى أَنْ أَنْتَ الظَّالِمِينَ / Hani Rabbin Mûsâ'ya, "O zâlimler gürûhuna, Firavun'un kavmine git"* şeklinde başlamıştır. Bütün bunlar, üzerinde durulup düşünülmesi gereken şeylerdir. Bu çalışma, farklı sûrelerde aynı kassaya niçin farklı şekillerde başlangıç yapıldığının şuurlu bir şekilde açıklığa kavuşturulması yönünde olmalıdır. Kıssalar Azîz Kitâb'da niye böyle başlamıştır? Bu konuyu bitirmeden önce bu uslûba benzeyen ma'nâların sunum tekniğine de işâret etmeliyim:

Azîz Kitâb bazı olayları göstermek istediğinde gerçekten çok kısa bir şekilde o konuya değinerek söze başlar. Bu başlangıç iki ucu, yâni başlangıç ile sonu birbirine bağlar. Sonra o olayın tafsilâtını anlatmaya başlar; tıpkı Ahzâb sûresi'nde olduğu gibi. Allâh Teâlâ sûrenin 9. âyetinde *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا / يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا* / *Ey iman edenler! Allâh'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın, o zamanda ki size ordular saldırmıştı da Biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allâh, ne işlerseniz hakkıyla görendir* buyurarak bölümünde Ahzâb'ı zikretmiştir. Bu cümle olayın başıyla sonunu birleştiren bir cümledir. Bu da, mü'minler üzerine Ahzâb'ın gelişi, arkasında bir rüzgâr ve görünmeyen ordular olan hakk ile karşı karşıya kalmasıdır. Bu son derece özet girişten sonra olayın tafsilâtı başlar. Bu tafsilât da *وَإِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا* / *O vakit onlar hem üstünüzden, hem altınızdan gelmişlerdi. O zaman gözler yılmış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı* şeklindeki 10. âyette olduğu gibi, o gün yaşanan korkunun beyânıyla başlar. Bu cümle 9. âyetteki konuya giriş cümlesindeki *إِذْ* zarfının tekrarıyla başlar. Bu da, önceki cümlede icmâlen değinilen konunun beyânı olduğunu ifâde eder. Yâni, ilk cümlede bahsedilen ordular altlarından ve üstlerinden, yani her taraflarından gelmiştir. Sonra *وَإِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا* / *O vakit onlar hem üstünüzden, hem altınızdan gelmişlerdi. O zaman gözler yılmış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı* şeklindeki 10. âyette olduğu gibi, o gün yaşanan korkunun beyânıyla başlar.

zaman gözler yılmış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı bölümünde zarf yine tekrarlanmıştır. Bu üçüncü zarf da, ikinci cümlede bahsedilen her taraflarından gelen orduların yaptığı etkiyi açıklamak içindir. Bu musîbet onların gözlerinin yerinden uğramasına ve yüreklerinin ağızlarına gelmesine sebep olmuştur. Daha sonraki cümleleri doğuran *إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ* / *O zamanda ki size ordular saldırmıştı* şeklindeki toplayıcı cümle, sâdece ana cümle olmayıp bundan önceki *أَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ* / *Allâh'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın* şeklindeki ana cümlelerin de zarfıdır. Bütün hizib kıssaları bu cümleden doğmuştur. Ki bu kıssalar 9. âyetten başlayıp *وَأَرْزَأْتُمْ أَرْضَهُمْ وَيَدْبَارُهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا* / *Onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve henüz ayak basmadığınız diğer araziye de sizi mirasçı yaptı. Allâh her şeye hakkıyla kadirdir* şeklindeki 27. âyette sona erer. Bu âyeti, kaynağı olan 9. âyetteki *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا* / *Ya o zamanda ki size ordular saldırmıştı da Biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik* sözünün yanına koyarsak, reddü'l-aczi ale's-sadri sanatının en latîf bir örneği olduğu görülür. Çünkü arza, evlere, mallara vâris kalması ve arzın henüz ayak basılmamış olması, Rabbimizin bize zikretmemizi emrettiği nimetlerin tamamındandır. 27. âyetin *وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا* / *Allâh her şeye hakkıyla kadirdir* şeklindeki fâsılası 9. âyetin *فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا* / *Biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik* bölümünü tazammun eder. İşte bu binâlarla sûrenin başlangıcı ve maksadları, kıssaların başlangıcı ve amaçları, ma'nâların kısımları ve amaçları bir araya gelmiştir. Bunun yanında sûrenin ma'nâlarına da bir fasl açar. Zîrâ bu sûrenin "Ahzâb" şeklinde isimlendirilmesinin de sebebi bu fasldır. Demek istediğim şu ki, bu fasl sûrenin siyâkını [bağlamını] temsil eder. Beyânda ma'nâların kabı olan keyfiyyet ve husûsiyyetler üzerinde çalışıyorum; ta'rîf, tenkîr, takdim ve benzerleri gibi. Çünkü siyâk, içinde bulunduğu bu kaplar ile konuşur. Bu kaplar, tenkîrin ta'zîm veyâ tahkir ifâde etmesini sağlar. Ya da ism-i işâretle ma'rife olan kelimenin şu ya da şu ma'nâyı taşımasına sebep olur. Yâni, kabın içinde olan ma'nâyı ortaya çıkaran şey siyâktir. Siyak üzerindeki çalışmanın dikkati ve şuuru miktârınca ma'nâ isâbetli olarak ortaya

konabilir. Buna *مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمَا يَعْتَدُونَ* / *Mü'minler içinde Allâh'a verdikleri sözde sadâkat gösteren nice erler var. İşte onlardan kimi adağını ödedi, kimi de (bunu) bekliyor. Onlar hiçbir sûretle (ahidlerini) değiştirmediler* şeklindeki Ahzâb/23. âyetini örnek verebiliriz. Buradaki *ricâl* kelimesindeki nekrelîğin ma'nâsı hakkında düşündüğümde, bunun taklîl için geldiğini anlarım. Çünkü Allâh'a verdiği söze uyan, bu konuda sâbit kalan ve bunu değiştirmeyen kişi sayısı gerçekten azdır. İşte bu kişi sözünü tutmuştur, savunur, cihâd eder, savaşır ve ölüm ânının gelmesini bekler. Bunlardan daha doğru sözlü yoktur. Bu kelimenin nekre olması ta'zîm ifade eder. Çünkü bu kişilerin Allâh katında özel bir yeri vardır. Allâh'a verdiği sözü tutan, bu sözde sâbit olan ve ölüm ânını bekleyen kişiye Allâh'ın ikrâmı ve ihsânı ne kadar da mükemmeldir! Kişi aslında Allâh'a âid olan malından sadaka verdiği zaman Allâh onu kabûl eder ve onun malını arttırır, tıpkı kendisini büyütüp yetişkin hâle getirdiği gibi. Sadaka verenin durumu böyleyse, Allâh yolunda cihâd eden ve ölümü bekleyen ve Allâh'a verdiği sözü yerine getiren kişinin hâli Allâh katında kimbilir nasıl olur? O hâlde bu kelimedeki tenkîrin ma'nâsı bu kişilerin kadrinin bilinemeyeceğini ifâde etmektir. Bu kişilerin Allâh katındaki durumunun hakîkatı bilinemez, künhüne varılamaz. Ayrıca zarûfî olarak bu kişilerin bu âyetin öncesinde zikredilen mü'minler grubundan olduğu anlaşılır. Âyetteki *min* harfi buna delâlet eder, sözü onlara tahsîs eder. Sanki bu kişiler ziyâde ihlâsları ve sıdkları sebebiyle onların iyileri arasından seçilmişlerdir. *وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا* / *Mü'minler (düşman) ordularını görünce, "İşte bu, Allâh'ın ve O'nun Rasûlü'nün bize va'd ettiği şeydir. Allâh ve O'nun Rasûlü doğru söylemiştir" dediler. (Bu,) onların imânlarını, teslimiyetlerini arttırmaktan başka birşey yapmadı* şeklindeki 22. âyette öncelikle *Bu, Allâh'ın ve O'nun Rasûlü'nün bize va'd ettiği şeydir* diyen mü'minlerin vasfını düşünmeli ve bu vasfı 23. âyette bahsedilen *Allâh'a verdikleri va'di yerine getiren kişilerin* vasfıyla birlikte düşünmeliyiz. Bu kişilerin bir kısmı vefât etmiştir, bir kısmı da vefât etmeyi beklemektedir. Yine dikkatimizi çeken birşey de sabır, sebât ve -ne kadar zor olursa olsun- cihâd için Allâh'a söz veren bu kişilerin başka bir yerde adının geçmediği ve bunların, *Bu, Allâh'ın ve O'nun Rasûlü'nün bize va'd ettiği şeydir* sözünden başka birşey söylemedikleri ve bu sözün onların imânını ve

teslîmiyetini arttırdığıdır. Bu grubun bir kısmı vefât etmiş, bir kısmı da ölümü beklemektedir. Bunlar arasında büyük bir fark vardır. Bu âyet 23. âyetteki tenkîrin ma'nâsını açıklar. Yani kendinden sonraki âyetin kelimelerine delâlet eder. İş bu kadarla da kalmaz. Âyetin metni *وَأَذِيقُوا الْمُنَافِقِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَاضًا* / *O vakit münâfıkların kalblerinde bir maraz bulunanlar, "Allâh ve O'nun Rasûlü bize bir aldatıştan başka birşey va'd etmemiş" diyorlardı* şeklindeki 12. âyetin mukâbili olarak gelmiştir. *وَأَذِيقُوا الْمُنَافِقِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَاضًا* sözü tekrâr edilmiştir, ancak bu defa münâfıklara ve kalblerinde hastalık olanlara atfedilmiştir. Üstelik bu âyetteki va'd bir aldanmadan ibârettir. Münâfik olmayan ve kalblerinde hastalık bulunmayanlara olan va'd ise sıdk'dır. Ayrıca, *Allâh ve O'nun Rasûlü bize aldanmaktan başka birşey va'd etmedi* diyenlerin içinde, kötünün de kötüsü olan bir tâife vardır. Bunlar bu sözleriyle yetinmeyip 13. âyette *فَارْجِعُوا كَمُمْ* / *Ey Medine halkı! Burada size yer yok, geri dönün* şeklinde konuşmuşlardır. Bu da en büyük hıyânettir. Çünkü düşmanla karşı karşıya olan ordunun bölünmesini istemişlerdir. Bunlar kalblerinde hastalık olan münâfik bir grubdu ve mü'min grubun mukâbiliydi. Sonra bu münâfik grubun içinden daha da kötü olan ve *يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا* / *Ey Medine halkı! Burada size yer yok, geri dönün* diyen grub çıktı. Bu kötünün de kötüsü olan grubun mukâbili de faziletli olan mü'min grubdur ki bunlar da Allâh'a verdikleri sözü tutanlardır. Muhakkak ki hizibleri görünce *Allâh ve O'nun Rasûlü bize doğru söylemiş* diyen, Allâh'a verdikleri sözü tutan ve bu sözden dönmeyen mü'minler; münâfıkların, kalblerinde hastalık olanların ve *Ey Medine halkı! Burada size yer yok, geri dönün* diyenlerin mukâbilidir. İşte bu mukâbeleler ma'nâyı doruğa çıkarır. Zıdların zikri, konuları birbirinden tam olarak temyîz eder. Bunların hepsi kelimelere dökülür, ma'nâları çoğaltır, renklendirir, cilalar ve *ricâl* kelimesindeki nekrelîğe derin ma'nâlar kazandırır.

Ma'nâlardaki bu acâyib dağılım, hâllerdeki bu dakik taksîm ve her şeyin yerli yerinde olmasında beyân sırlarının ötesinde sırlar vardır. Bu sırları anlamak için çalışıldığında münâfıkların ve kalblerinde hastalık olanların, mü'minlerden ve Allâh'a verdikleri sözü tasdik edenlerden önce zikredildiği görülür. Çünkü müslümanların altlarından ve üstlerinden orduların gelmesi,

gözlerin yerinden uğraması, yüreklerin ağza gelmesi, korkunun son raddeye erişmesidir. Bunu da evlerin, malların ve hedeflerin korunması için birbirlerine yapışmaları gerekirken ordunun bölünmesi takip etmiştir. Müslümanlar, düşmanlar girmesin diye âniden evlerini boşaltmak zorunda kalmışlardır. Söylediğim gibi korku sahnesinin tamamlanması için bu takdîm yapılmıştır. Sonra kelâm, mukâbil grupların ve bunların kendi içindeki grupların zikriyle devâm etmiştir. *Allâh ve O'nun Rasûlü bize aldanmaktan başka birşey va'd etmedi* diyenlerin içinden, *Ey Medine halkı! Burada size yer yok, geri dönün* diyen bir grub çıkmış, *Bu, Allâh ve O'nun Rasûlü'nün bize va'd ettiği şeydir, Allâh ve O'nun Rasûlü doğru söyledi* diyen mü'minlerin içinden de Allâh'a verdikleri sözü tutanlar, bu sözde sâbit olup cihâd edenler ve şehîd olmaktan başka bekledikleri birşey olmayan bir grub çıkmıştır. Şehâdetten başka birşey beklemeyen mücâhid ne muhteşemdir! Onun için savaş, belâ ne güzel bir şeydir! İşte böylece konu tek bir bütün haline gelir. Sanki tek bir cümledir. Hâzîm (Allâh rahmet eylesin) "Cümleler kelimedeki harfler gibi birbirine yapışık olduğu gibi, âyetler de cümledeki kelimeler gibi birbirine yapışık" demiştir. Bu şiir için söylenmiştir ve ben de Azîz Kitâb'a naklettim. Şu anda üzerinde durmadığım bu konuyu ben de Ahzâb sûresi'nde açıklamıştım. Bu konuyu oradan inceleyip öğrenmek gerekir.

Son olarak etrafımda bulunan yaygaracıların çılgınlıklarına özet olarak işâret etmek istiyorum. Söyleyeceğim son sözler etrafımda dönüp dolaşan bazı yankılar hakkında olacak. Özellikle de kavminin meselelerinden başka birşeyle meşğûl olmadığım vehmim hakkında birkaç söz söylemek istiyorum.

Bunların ilki "vasat İslâm" sözünü çok işitiyor olmam ve bu "vasat İslâm"ın övülüyor olmasıdır. Bunun yanında işittiğim bir diğer şey de "tavizsiz dîn" ve bu tâvizsiz dînin hoş görüsüzlüğe neden olduğu için övülecek birşey olmadığıdır. Ancak ben bunu kabûl etmiyorum. Çünkü biliyorum ki Allâh'ın dîni tektir. Başı da sonu da aynıdır. Vasat hâli diye birşey sözkonusu değildir. Bunlar arasında bir fark yoktur. Hepsî hayırdır, hepsî rahmettir. Bu dîninde tâvizsiz olmak, rahmette tâvizsiz olup rahmette mübâlağa etmektir. Hâlbuki Allâh Teâlâ Muhammed'i (s.a) sâdece müslümanlara değil, âlemlere rahmet olarak göndermiştir. Allâh'ın bizi rızıklandırdığı ve hidâyet ettiği dînindeki rahmetin sâdece müslümanlara değil, bütün âlemlere yansması gerekir. Allâh Teâlâ kitâbında şöyle buyuruyor:

قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

Îmân edenlere söyle, Allâh'ın günlerini ummayanlara mağfiret etsinler. Her kavmi yaptıkları sebebiyle cezâlandırarak. (Câsiye/14)

Bu âyette, “Allâh'ın günlerini ummayanlar” şeklinde bahsedilen kişiler kâfirlerdir. Bu inkâr Allâh'a karşı edesizliğin en kötüsüdür. Çünkü seninle karşılaşacağını ummayan kişi sana aldırılmaz. Buna rağmen Allâh Teâlâ Kendisine karşı en edesiz şekilde davranan bu kâfirlere mağfiret etmemizi emretmiştir. Üstelik bu emir Peygamber Efendimiz'e (s.a) yönelik *qul* [de ki] emrinden sonra gelmiştir. Hâlbuki Allâh Teâlâ bize direk olarak bu emri verebilirdi. Ama Peygamber Efendimiz'e (s.a) yönelik *qul* emrinden sonra gelmesi, bu emrin mü'minin kalbinde tam olarak yerleşmesine sebep olur. Çünkü bu durumda aynı emir bir kere Allâh Teâlâ'nın bir kere de Peygamber Efendimiz'in (s.a) ağzından söylenmiş gibidir. Böylece bu kerîm emre yapışan mü'min, “Allâh'ın günlerini ummayan bu kişilere olan mağfiretimde hem Allâh'ı hem de Peygamber Efendimiz'i vesîle ediniyorum ve bu davranışımı size olan sevgimi gösteriyorum” demiş olur.

Âlimlerimizin dinde tâvîzsiz davranmayı tavsiye etmediğini işitiyorum. Sanki tâvîzsiz davranmak, terör gibi algılanıyor, âdeta dînin en üst noktası terörmüş gibi görülüyor. Bu, Allâh'ın dînine iftiradır. Allâh'ın bunu yok etmesi için duâ ediyorum. Ben O'nun dîninde tâvîzsizim. Çünkü tâvîzsiz olmak, sapasağlam kulpa sıkıca yapışmaktır. Ayrıca bu tâvîzsiz davranış, bazılarının meşrû olmayan tutucu tavrıyla karıştırılıyor. Ancak meşrû olmayan tavırlar tâvîzsiz davranmak değil, dinde olmayan davranışlar içinde olmaktadır. Bu, üç kişinin kıssasına benzer ki bunlar Peygamber Efendimiz'in (s.a) nasıl ibâdet ettiğini araştırmışlar, öğrenince de sanki azımsamışlardır. Sonra da biri, “Ben oruç tutarım hem de hiç ara vermem,” ikincisi “Ben gece kalkarım hiç uyumam,” üçüncüsü de “Ben kadınlardan uzak dururum” demiş. Bunu duyan Peygamber Efendimiz (s.a) kızmış ve “Allâh karşısında en takvâli olanınız ben olduğum hâlde oruç tuttuğum da olur, tumadığım da, gece kalktığım da olur, kalkmayıp uyuduğum da olur, kadınlarla da evlenirim” buyurmuştur. Bu, şu demektir ki o üç kişi nefislerini gereksiz bir şeyle yükümlü tutmuşlardır. Bu davranış dinde tâvîzsiz davranmak değil, aksine meşakkate yönelmektir.

Benzeri şüphelerin yerleşmesine insanların terör olaylarıyla ilgili konuşmaları sebep olmuş, dinde tâvîzsiz olmak teröre sebep oluyormuş gibi algılanmıştır. Bu, büyük bir yanlışlığı olduğu gibi, aynı zamanda Allâh'ın dînine de kötülüktür. Çünkü terör suçtur, terörist de suçludur. *Kıyâmet günü kim Rab-bine suçlu olarak gelirse ona cehennem ateşi vardır, orada ne ölür ne de yaşar.* İşte burası teröristlerin yeridir. Kim kendini güvende hissedenerleri öldürürse mücrimdir. Bu kişinin dînle bir alâkası yoktur. Kim hristiyanları öldürürse mücrimdir, İslâmiyet'le bir alâkası yoktur. Kim kiliselere saldırırsa mücrimdir, İslâmiyet'le bir alâkası yoktur. Kim hristiyanları yerlerinden-yurtlarından eder, muhâcîr olarak yaşamaya zorlarsa mücrimdir, İslâmiyet'le bir alâkası yoktur. Şehâdet ve cihâd isteyen, cihâd topraklarına, yâni Filistin'e, Beytu'l-Makdis'e ve Mescid-i Aksâ'ya gitmelidir. Ey cihâd ehli, ey mücâhidler! Yeryüzünde; ne Mısır'da, ne Irak'ta, ne Sudan'da ne Somali'de savaş alanı vardır. Savaşılacak tek yer vardır, o da Filistin, Beytu'l-Makdis ve Mescid-i Aksâ'dır. Sâdece orada bize saldıranların kanı helâldir. Çünkü bizim kanımızı kendilerine helâl sayanlar yahûdi yılanlarıdır. Dolayısıyla onların kanı da bize helâldir. Onlar -aralarında antlaşma olanlar dışında- bizim kanımızı helâl saymışlardır. Aralarında antlaşma olanlara güvendikleri zaman ihânet etmemişlerdir. Ancak onlarla olan antlaşmalarını bozmuşlar, sonra da savaşmışlardır. Savaşmalarının sebebi de bizim topraklarımızı gasb etmek, evlerimizi yıkmaktır. Bunlar ebediyen hidâyete ermeyeceklerdir. Diğer taraftan gaflete düşerek bunları terk edip komşumuz olan hristiyanlarla cihâd etmek, bayramlarda kiliselerini yıkmak veyâ Sünnîler ile Şîîleri birbirine düşürmek gibi davranışlar üstü örtülü bir aldırnamazlıktır. Ben, mesleği İslâmî ilimler, hadîs ilimleri olan biriyim. İslâm diyârında gayr-i müslimlere yapılan düşmanlığı haklı gösterecek bir sebep duymadım, aksine bunun haram olduğunu biliyorum. Şiddet ve muhârebe, sâdece Allâh ve O'nun Rasûlü'ne karşı olanlara yapılırdı. Allâh Teâlâ bu kişilerin bizim zimmetimizde olduğunu söylemiş ve “Kim bunlara eziyet ederse Bana eziyet etmiş olur” buyurmuştur. Ayrıca ben “dînler savaşı” diye birşey de bilmiyorum. Semâvî dînler arasında savaş sâdece câhilliler safında olur. Bu herkesin bildiği bir şeydir, hattâ dînler üzerinde yeni çalışmaya başlayan kişiler bile bilir. Bu gerçek bütün dînler için geçerlidir. Allâh Teâlâ'nın Muhammed'e (s.a) vahyettiği şey, Nûh'a (a.s) ve diğer peygamberlere vahyettiğinden farklı değildir. Dinde koyduğu şerîat Nûh, İbrâhîm, Mûsâ ve İsâ'ya (a.s) vasiyet ettiği şeydir. Peygamberimiz'e (s.a) söylenen şeyler, önceki rasûllere söylenen

şeylerdir. Bizden öncekilere konan şeriat bize de konmuştur. Bunlar birbiriyle çelişen şeyler değildir. Akâid bir ve aynıdır. Aşağıdaki âyette bu açıkça dile getirilmiştir:

أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ

Rasûl Rabbinden kendisine indirilene îmân etti ve mü'minler de. Hepsi Allâh'a, meleklerine ve rasûllerine îmân ettiler. (Bakara/285)

Kim bunu çarpıtırsa onun işi Rabbine âitir. Bizim buna karşı bir delilimiz yoktur. Şeriatlar müşterektir. Semâvî şeriatlerin hepsi kanın, malın, nâmûsun, zinânın, hırsızlığın, yalanın, içki içmenin, vefâsızlığın, ihânetin, hîlenin, insan hayatına zarar veren her şeyin haram olduğunda müttefikdir. Bunun yanında sıdkı, emâneti, iyiliği, insanlar arasındaki iyi ilişkiyi, merhameti, vefâyı, insan hayatı için doğru olan her şeyi de teşvik etmiştir. Allâh Teâlâ bunları bütün dînlerde emretmiştir. Geriye kalan farklılıklar her dîne özgü olan bazı husûsiyetlerdir. Bu müşterek olan şeyler, dînler arasında savaş olamayacağını anlaşılmaması için yeterlidir. Aksine İslâm ülkelerindeki farklı dîn mensublarının şeriatlerini tatbik etmek istedikleri için tedirgin edilmeleri câiz değildir. Tatbik edilmek istenen şey hristiyanların ve müslümanların ittifak ettiği şeylerdir. Kur'an'da öyle sûreler vardır ki, âlimlerin çoğu bunların bütün peygamber kitâblarında olduğu konusunda hemfikirdir. Bunlardan biri de Peygamberimiz'in (s.a) Cuma namazlarında okuduğu A'lâ sûresi'dir ki son âyetleri şöyledir:

إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى ﴿١٩﴾

Şüphesiz ki bu(nlar) evvelki sahifelerde, İbrâhîm ile Mûsâ'nın sahifelerinde de vardır. (A'lâ/18-19)

هُكُومٌ وَهِكْمَةٌ سَاهِبَةٌ أَلَلَّاهُ سَانَا دَا، سَئَدَنُ عَئَلَكِلِرَ دَا اِشْتَا بَوَالَهَ وَاهْئَا دَا
﴿شُورَا/3﴾ شكِلِنْدَا باشَلَايَانُ شُورَا سُؤرِسِي دَا بُون_LARDAN_BIRIDIR. Bu sûrenin isminin Şûrâ olmasının sebebi de, Allâh Teâlâ'nın bütün dînlerde şûrâyı emretmiş olmasıdır. Allâh Teâlâ hâkimler arasında yetkinin ve makâmın aklını çeldiği ve bu yüzden de başına buyruk yöneten, her şeyi kontrol altına alan ve zor kullanan kişiler olacağını bildiği için bütün dînlerde şûrâyı emretmiştir. Bu da Şûrâ sûresi'nde şöyle ifâde edilmiştir:

وَأْمَرُهُمْ سُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾

Ve işleri aralarında şûrâ iledir. Rızıklandığımız şeyi de infak ederler. (Şûrâ/38)

İşte bu, bütün dînlerde vardır. Bütün dînlerde ortak olan bir prensibi uygulamak isteyen kişiye ne engel olabilir ki?!

Bir de had meselesi vardır. İslâm şeriatında zinâ için had cezâsı vardır. Ancak bu cezânın uygulanması kişinin kendi itirâfı olmadıkça nerdeyse imkânsız gibidir. Zîrâ insanların örtünmeye duyduğu arzu, bu fiili gözle görmeyi imkânsız hâle getirir. Hırsızlık cezâsı da el kesmek şeklindedir. Ancak fukahâ, yalancı şahitliğin çok olması sebebiyle el kesme cezasının uygulanmasını değil, ancak tevkif yapılacağı görüşünü benimser. Çünkü suçsuz biri aleyhine 20 yalancı şahit getirmek mümkündür. Bu durumda da suçsuz birinin eli kesilebilir. Allâh Rasûlü, “Şüpheli durumlarda had uygulanmaz” buyurmuştur. Geriye kalan hadler de iftirâ ve içki içme hadleridir. Bu ikisi de devletin güvenlik güçleri tarafından kolaylıkla uygulanan cezâlardır. Bu suçları işleyenleri ölünceye kadar azâb görmek, kontrol altına alınmak korkutmaz. Bu gibi cezâları çirkin görmek câiz değildir.

Sonuç olarak şeriatı uygulamaktan korkmak siyâsîdir, dînler arası çelişme siyâsîdir, terör siyâsîdir, kiliselerde ve evlerinde oturan hristiyanları öldürmek siyâsîdir, mahallelerini gasb etmek siyâsîdir. Kim bunları İslâm adına yaparsa mücrimdir. İslâm bunlardan berîdir. Bunlar İslâm'da olmayan şeyleri İslâm'a nisbet etmişlerdir. Allâh Teâlâ bütün dînlerde insanları hayra, iyiliğe ve merhamete çağırır.

مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا

Bu sebeple İsrâîloğulları'na, kim birini kısas olmaksızın veyâ yeryüzünde bir fesâd çıkarmamasına rağmen öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olduğunu bildirmiştik. (Mâide/32)

Bu âyette bahsedilen hüküm, mü'min kişinin haramlığı sebebiyle değildir. Kişi zâtı sebebiyle muhteremdir. Kim bir müslümanı kısas olmaksızın öldürürse bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim bir hristiyanı kısas olmaksızın öldürürse bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim bir yahûdiyi kısas olmaksızın

öldürürse bütün insanları öldürmüş gibidir. Dîni, mezhebi ve ırkı sebebiyle birini öldürmek câiz değildir. Kim bunu câiz görür ve İslâm adına yaparsa mücrimdir ve yalancıdır. Çünkü İslâm bunu haram kılar ve cezâlandırır. Mâide sûresi'ndeki âyette göze çarpan latîf bir şey vardır. Burada geçen *nefs* kelimesi bizi *وَاحِدَةٍ مِّنْ نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ* / *Ey insanlar! Sizi bir tek candan yaratan Rabbiniz (e karşı gelmekten) çekinin* şeklindeki Nisâ/1'i hatırlatır. Hepimiz bir tek nefisten meydana geldik. Dolayısıyla da kim bir nefsi kısas olmaksızın öldürürse bütün insanları öldürmüş gibidir.

İşâret etmeksizin geçmek istemediğim bir nokta daha var ki o da, âlemimizdeki kibrin bir kısmı konusunda oynanan komedidir. Sürekli olarak hizibleşmenin tehlikesi hakkında konuşuluyor, hiziblerle veyâ Tahran tehlikesiyle mücâdele askerî bir müdâhale addediliyor. Arzımızın büyük bir kısmı İsrâîl'i himâye eden Amerika'nın askerî kışlası hâline dönüştü. İsrâîl üstün bir konuma yükseldi. Filistin topraklarında ihtilâl, evlerimizin başımıza yıkılması devâm ediyor. Çocuklarımız öldürülüyor. Esirlerimiz sürülüyor. Beytu'l-Makdis'in yıkım işinin devâmı ve Mescid-i Aksâ'nın işgâli garantiye alınmış durumda. Amerika ile aynı saftayız. Şia tehlikesi yüzünden Tahran'ın yıkımı için topraklarımızda Amerikan ordusuna yer açma telâşî içindeyiz. Tahran Şah zamanında da Şia değil miydi? Amerika'nın adamı onları yönetirken siz Tahran'ın dostları değil miydiniz? O zamanlar hiç Şia tehlikesi lafını işitmedik. Şah, İsrâîl'i tanımadı mı? Siz onun dostlarıydınız, çünkü o Amerika'nın adamıydı ve siz topraklarımızı Amerika'nın kışlası hâline getirdiniz. Şah, İsrâîl'le ilgili itirâflarını yaptığı zaman Mısır Hâriciye bakanı, "Bugün Şah kendisiyle yüzleşti" demişti. Biz o zamanlar arzımızın en seçkin yeri olan Filistin topraklarını harâretle savunuyor ve muhâfaza ediyorduk. Ne zaman ki İslâmî uyanış başladı, İsrâîl sefiri kovuldu, Filistin'in hürriyetinin ve Kudüs ile Mescid-i Aksâ'nın kurtuluşunun vücûbiyeti ilân edildi, mukâvemet güçlendi, değiştik ve Şia tehlikesinden bahsetmeye başladık. Bunları nasıl yorumlamalıyız sayın idâreciler? İran'la harb için yahûdî ve Amerika yılanlarıyla aynı safta mı olmalıyız? Şimdi bizim bu rezilliği desteklememizi mi istiyorsunuz?

وَإِن تَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أُمَّةً لَّكُمْ / *Eğer (O'na tâatten) yüz çevirirseniz, yerinize sizden başka bir kavmi getirir. Sonra da onlar sizin benzerleriniz olmazlar* (Muhammed/38) şeklindeki âyet nâzil olduğunda sahâbe Peygamber Efendimiz'e (s.a) "Yâ Rasûlallâh bunlar kimlerdir?" diye sormuşlardı.

Peygamber Efendimiz de Selmân-ı Fârisî'nin kavmini işâret etmişti. Selmân-ı Fârisî için de "O bizdendir, ehl-i beyttendir" buyurmuştu. Müfessirler Ridde olaylarının Arablar ve Berberîler arasında olduğunu, ama İranlılar arasında olmadığını kaydetmişlerdir. İran; hadîs, fıkıh, tefsîr, usûl ve beyân âlimlerimizin bulunduğu bir yerdir. İnsanlar, Şia tehlikesi hakkındaki yalan-dolanları işitince Arab dünyası için İranlıların tehlike oluşturduğu şeklinde konuşmalar başladı. Oysa daha dün Arab dünyasına olan temâyülle savaşıyorlar ve bu meyli "câhiliye asabiyeti" olarak isimlendiriyorlardı. Bugün ise bunu İran karşısında yüceltiyorlar. Hâlbuki onların kablesi bizim kblemiz, onların peygamberi bizim peygamberimiz, onların Kur'ân'ı bizim Kur'ân'ımız. Bugün çıkan en yüksek ses Tel-Aviv tehlikesi değil, Tahran tehlikesidir. Ey muhâtab! Bu benim ya da senin tercihin değildir. Bu şimdi hayata çıkan ve şekillenen neslin tercihidir. Bunlar, Filistin'de yerleşen yahûdî yılanının değil, Tahran'ın düşman olduğuna inanır. Irak'ı yerle bir eden, milyonlarca evlâdımızı şehîd eden büyük Amerikan ordularını tarihin unutacağını mı sanıyorsunuz? Bu bir gaflet mi dir yoksa aptallık mıdır?

Bugün tarih bu konuda ağzını açmıyorsa, yarın da açmayacak demek değildir. Ben tarihe yazıklar olsun demiyorum. Çünkü bu rezâleti yapanlar buna aldırılmıyorsa tarih de aldırılmaz. Tarihin aldırıldığı vatanlarımızı ve şerefimizi binâ eden önderlerdir. Vatanlarımızı ve şereflerimizi yerle bir eden önderler değildir. Kabirleri ziyâret edin ve oradaki babalarımıza ve kardeşlerinize sorun bakalım neyle karşılaşmışlar? Sizi tasdik ettiklerini ve size doğru söylediklerini işitirsiniz. Her zaman doğru söyleyenlerin yanında olun. Zâlim sultânın değil, gâfil sultânın yanında hakk üzere olmalıyız. Aslında sırf sultân değil bütün gâfil insanların yanında hakk söylemeliyiz. Yani, ben bu durumda olan insanlara zâlim demek istemiyorum ama maalaesef gâfiller.

Eğer bu şartlarda susmak, ulemânın şâhitliği gizlemesi demek olmasaydı, susmayı tercih ederdim. Ancak şehâdeti gizleyen kişinin Allâh'ın yanındaki durumu şu anda sizin elinizde olanların durumundan çok daha korkunçtur. Umarım etrafınızda patlayan volkanları fark etmişsinizdir. Emniyet güçlerinin sağlam olması bu volkanların patlamasını engelleyemez. Sizinle beraber Beyaz Saray'ın safında olan mu'tedilleri bertaraf ettiler. Siz volkanların üzerindesiniz. Güvenlik güçlerinin sağlamlığı bu volkanların patlamasını engelleyemez. Bu volkanlardan fıskıran en kuvvetli şey Şii tehlikesi konusundaki ısrardır ve sükût yahûdî yılanın tehlikesinden kaçınmak demektir. Bu sözlerim

yanlış anlaşılmasın. Şia'nın tehlikesini inkâr etmiyorum, sâdece yahûdî yılânının tehlikesinin daha büyük olduğunu ifâde ediyorum. Allâhu a'lem.

Efendimiz Muhammed'e (s.a), ehline, ashâbına, ensârına ve güzel takipçilerine Kıyâmet'e kadar salât u selâm olsun.

Dr. Muhammed Muhammed Ebû Mûsâ

Mekke, hicrî 1433, 1 Safer

4.08.2012

Birinci Baskının Mukaddimesi

Allâhım kolaylaştır ve yardım et!

Bu mukaddimede dikkat çekmek istediġim, içimde dolup taşan fikirler...

Âlimlerimiz (r.a), sahâbe'nin (r.a) Allâh'ın Rasûlü'nden (s.a) Kur'an'ı ve sünneti lafzen ve ma'nen aldığı konusunda hemfikirdir. Arkadan gelen nesiller de aynı şekilde Kur'an'ı ve sünneti lafzen ve ma'nen onlardan almışlardır. Bu ilmi, selefin halefe öğretmesi gerekir ki, Őimdiki tehlikeli duruma düşmesinler. İçinde bulunduġumuz bu tehlikeli durum, Kur'an'a ve tefsirine Şüphe tohumları ekmeye cüret edilmesidir. Böylece Kur'an'da olmayan ma'nâlar taşıyan -âdeta- yeni bir Kur'an üretilmektedir.

Ümmetimizin âlimlerinin çoġu tefsir hakkında söz söylemekten korkar. Őa'bî, Mesruk'un Şu sözlerini rivâyet etmiştir: "Tefsir konusunda Allâh'tan korkun. Çünkü tefsir Allâh'tan rivâyettir." İbn Cerir ise Ahmed b. Abedete'd-Dabbî, Humâd b. Zeyd ve Ubeydullâh'ın Şöyle dediġini aktarmıştır: "Ben Medine fukahâsını tanıdım. Onlar tefsir konusunu çok yüceltiyor, önemsiyorlardı. Sâlim ibn Abdillâh, Saîd ibnu'l-Museyyeb ve Nâfi onlardandı. Mâlik b. Enes bu Nâfi'nin yolunu gözlüyor, ona tefsir hakkında soru sormak için fırsat kolluyordu. Mâlik'e göre o, tefsir konusunda hiç taviz vermeyen biriydi. Ebû Melike der ki: "İbn Abbâs'a bir âyet hakkında sorulunca o cevap vermezdi, ama siz âyetler hakkında rahat rahat konuşuyorsunuz. Çünkü o Allâh Rasûlü'nden duyduklarından başka birşey söylemezdi. Allâh Rasûlü, sahâbeye -ki onlar Kur'an'ın nâzil olduġu dilin sahibiydiler- Kur'an sûrelerini, yâni ma'nâlarını öğretiyordu." Câbir Şöyle demiştir: "Allâh Rasûlü bize Kur'an sûrelerini öğret-

tiği gibi istihâreyi de öğretiyordu. Allâh Rasûlü -Rabbinin kendisine emretmesi sebebiyle- Kur'ân'ı öğretiyordu."

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

(O peygamberleri) açık mu'cizeler ile ve kitâblar ile (gönderdik) ve sana da Kur'ân'ı indirdik ki, kendilerine indirilmiş oldukları (emir ve nehyi) nâsa açıkça anlatsın ve gerek ki onlar da tefekkür edeler. (Nahl/44)

Zirâ Kur'ân dînin ta kendisidir ve dîn ise tamamıyla Allâh'a âittir. Kişinin, kendi reyîyle bu konuda konuşması câiz olmaz. Âlimlerimiz şöyle demiştir: "Kim Kur'ân hakkında kendi reyî ile konuşursa, hakkında bilgisi olmayan bir şeyi üstlenmiş, emrolunmadığı bir yola girmiş olur, hattâ ma'nâyı tesbitte isâbet etse bile hatâ etmiş olur; çünkü usûlüne uygun davranmamıştır. Onun hâli insanlar arasında câhillikle hükmeden birine benzer ki verdiği hüküm doğru bile olsa cehennemdedir. Ya da onun hâli şâhidi olmaksızın birine iftirâ atanın hâline benzer ki -tıpkı zîna isnâdında bulunup da şâhid getiremeyen, dolayısıyla da had uygulanan kişi gibi- yalancı hükmündedir."

Bu gerçekten nefis bir sözdür. Çünkü hakîkatlere götüren vesîlelerin korunmasını sağlar. Aksi hâlde hakîkate ulaştan bile bol keseden atıyorsun demektir. Söylediğin hakîkat kabûl edilmez. Yani, işi usûlüne uygun, metodik bir şekilde yapmak gerekir.

Kur'ân ma'nâları arasına başka birşey sokmama hırsı, Kur'ân'ın murâdı değildir. Âlimlerimiz Kur'ân ilimleri adını verdikleri ilimlerin temelini atmışlardır. Bu ilimler tefsîr âletleri ve usûlleridir. Kur'ân için hazırlanmamış ilimleri Kur'ân'a uygulamak; yani, tefsîr konusundaki muayyen ilimler dışındaki ilimleri Kur'ân'a tatbik etmek caiz olmaz.

Kur'ân'ın ma'nâları ve hükümleri açıktır. Bu, Kur'ân'ı anlama kapısının kapandığı anlamına gelmez. Çünkü bu, Rabbimizin bize verdiği tedebbür ve tefekkür emrine aykırıdır. Biz tedebbür ve tefekkürle O'na kulluk ederiz. Kur'ân'ın delâletleri ve ma'nâları arasında öylesi vardır ki kalblerde umûmî ve husûsî olarak yer eder. İşitildiği anda kalblerde huşû oluşur ve kalbler ona meyleder. Bu da insanların sâhip olduğu altyapı nisbetindedir.

وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ

Ve eğer müşriklerden bir kimse senden eman dilerse artık ona eman ver. Tâ ki, Allâh'ın kelâmını dinlesin. Sonra onu emin bulunduğu mahalle ulaştır. Çünkü onlar şüphe yok ki, bilmez bir kavimdir. (Tevbe/6)

Fakat öylesi de vardır ki, ancak Arab dilini kurallarıyla bilenler anlayabilir. Arabça'nın kurallarını oluşturan âlimlerimiz bu kuralların Kur'ân'a uygulanacağını biliyorlardı. Eğer bu kurallar tesbit edilmeseydi, tefsîrde fesad ortaya çıkardı. Meselâ belâgat âlimleri *innemâ'*nın hasr ifâde ettiğini söyleselerdi ve böyle olmasaydı, içinde bu kelimenin geçtiği âyetler hakkında ulemânın sözleri çelişkili olurdu.

Mühim olan Arabça kurallarının kitâb ve sünnet için tesbit edilmiş, kitâbın beyânına göre kâidelerin düzenlenmiş olmasıdır. Bu konuda itirâza mahâl yoktur. Kelâmdaki ma'nâlara bu edatlar sâyesinde ulaşılır. Bunun için İbn Abbâs, "Tefsîrin dört vechi vardır: Arablar'ın -kendi dili olması hasebiyle- anladıkları ma'nâ, kimsenin câhilliği sebebiyle hoş görülemeyeceği (yâni, herkesin anlayacağı) ma'nâ, ulemânın bildiği ma'nâ ve Allâh'tan başkasının bilemeyeceği ma'nâ" demiştir. Ümmetin Rasûlullah'tan aldığı tefsîr ise âlimlerin anladığı tefsîrdir.

Ben bu sorumluluktan kurtulmak için emîn olduğumu zannettiğim bir yol seçtim. Bu yol da tefsîr kitâblarına müracaat etmek, onların sözlerindeki esasların sınırlarını bilmektir. Eğer bir âyet hakkında tartışma varsa o konudaki mezhebî görüşleri bilmek gerekir. Sonra eski âlimlerimizin üzerinde durmadığı kelimeler ve terkîbler hakkında uzun uzun düşündüm. Bu araştırmayı beyânî nazarla devâm ettirdim. Zemahşerî, Râzî, İskâfî, Ğırnâtî, Tâhir ve diğer şeyhlerin yöntemlerine bağlı kaldım.

Burada mühim olan, Rasûlullah'ın Allâh'tan aldığı Kur'ân'ın beyânında, yani tefsîrinde ilâhî emrin arkasında olan sebepleri incelemektir. Sonra sahâbe ve onların izinden giden ümmetin âlimlerinin bugüne kadar tefsîr konusundaki ihtimamı çok önemlidir.

Bu titizliğin sebebi, dînin Allâh'a ait olmasıdır. Dolayısıyla Allâh'tan başkasının bu konuda birşey söylemeye hakkı yoktur. Allâh Rasûlü'nün görevi sadece tebliğdir. Kur'ân, bu dînin madeni, menbâ, kontrolörü, ondaki her şeyin [kendi kendisinin] yorumudur. Tefsîre, ümmetin ulemâsının çizdiği yol ve onların sahâbeden aldığı usûl dışında ilâve edilen her şey büyük bir fesâda yol açar. İşte bunun için Allâh'ın dînine karşı yapılan tüm yönelişlerin

bu dînin hakikatlerini deġil, sâdece Kur'an ve tefsîrleri deġiştirmeye yönelik olduğunu görürsün.

Zamanımızda tefsîr ve te'viller konusunda birçok şey söylenmektedir. Aynı şekilde çeşitli kraatler ve bunlarla alâkalı modernist söylemler pek çoktur. Şu anda konuşulan şeylere dikkat edildiğinde bunların çok acayip şeyler olduğu görülür. Eğitim çökmüş, akıllar çalışmaz hâle gelmiş ve ümmetin böyle müdâhalelere karşı direnci kalmamıştır.

Bu konuda Kur'an ilimleri konusunda yazılmış bir kitâbın mukaddimesinde yazarın sözleri arasında okunanlar bunlar hakkında yeterince bilgi verir:

Yazar ve talebeleri Kur'an-ı Kerim'i çağdaş araştırma usûllerine uygun olarak tefsîr etmişlerdir. Şeyhlerin yok ettiği hakiki İslâm'ı Kur'an'dan tesbit etmişlerdir. Eski metotlarla ortaya konan İslâm; gericilik/yobazlık, emperyalist sistem ve terörle içicedir. Bu, marksistlerin söylediği eski bir sözdür. Batı'da kilisenin otoritesine karşı geliştirilen aydınlanma politikası İslâm'a aktarılmıştır. Kültürlü hoca bu sözü İslâm ve ulemâ hakkında söyler. Sonra bu söze otorite kazandırmak ve medyatik söyleme uygun hâle getirmek için terörü ekler. Önemli olan bu kişinin talebeleriyle birlikte eski şeyhlerin Allâh'ın Rasûlü'ne indirdiği İslâm'dan saptırarak aldattığı ümmeti körlükten kurtarmasıdır. Ümmet nâzil olduğu zamandan beri Kur'an'ın tarif etmediği bir Rabbe kulluk etmektedir. Bu târihi görevi üstlenen hocayla ortak çalışan talebelerinin standardı ölçülmek istenirse, eğitim standartlarını ve talebelerin standardını kontrol etmek gerekir. Bunların edebî yönden ve Arab dilinden nasiplerine bakılmalıdır. Bunları araştırmak isteyen bu hocanın yazdıklarına bakabilir. Ümmetin mukâvemeti şu anda içinde bulunduğumuz hâldeki gibi zayıflamasaydı, onların sözleri bu kadar yayılmazdı. Ancak bu mizâhî sözler bugün zihinleri boş öğrencilerin eğitildiği üniversite kitâblarında ilim olmuştur. Hocalar da bunun saf-duru bir ilim olduğuna inanır, öğrencilerin akıllarına ve kalblerine bu düşünce tohumlarını ekerler. Çünkü bu ilmin kökünü kurutmadıkça başarılı olamayacaklardır.

Benim bu söylediklerim sadece bunlardan biridir. Benzeri çoktur ve bazıları daha da kötüdür. Bu olay Mısır'a mahsûs da değildir. Bütün Arab ve İslâm ülkelerinde yaygındır. Orada-burada yazılanlar toplanıp karşılaştırılırsa, aslında hepsinin tek bir asıl üzerinde olduğu görülür. Arkadaşımız gericilik, emperyalist sistem ve terörle anlaşmalı olan şeyhlerin usûlünün arkasındaki kayıp İslâm'ı

ortaya çıkardıysa, ondan daha kültürlü ve seçkin arenada kabûl gören bazıları da bunu biraz daha deġiştirerek şöyle der: *Selef Kur'an'ı anlamadı. Çünkü onlara asrın problemlerinin çözümü konusunda sorumluluk verilmedi, özellikle de bugünkü modernist söyleme karşı bir hareket geliştirmediler. Mâdem ki onlar bu çözümleri getirmedi, o hâlde kitâbı anlamamışlardır.*

Çağdaş fikirler, dînlerde bulunan her şey için yeni keşifleri dikkate alır. Dînler yeni araştırmalara, çalışmalara, tenkidî yaklaşıma boyun eğmiştir. Bizdeki mukaddesatı bu tenkitlere arz etmek gerekir. Bu sözler Kur'an kıssalarına "eskilerin mavalları" demeye kadar varır. Ayrıca kraatların çeşitliliğinin meşrû olduğunu kabûl etmek gerekir. Her kraat yekdiğerini lağv eder. Dolayısıyla âyetlerdeki ma'nânın sabit olduğunu düşünmek abes ve câhillik olur.

İş bununla kalmadı. Hiçbir sınır tanımadı ve ilhad sahillerinde apaçık ortaya çıktı. Biri çıkıp şöyle dedi: "Allâh Teâlâ onların söylediklerinden yücedir. O, takdir edilemez. Kürsüsünün gökleri ve yeri kuşatması, onları muhâfaza etmenin O'na zor geldiği söylenemez." Gelişme, sanayileşme, ilim ve akli çalıştırmak gibi şeylerin hepsi de seçkinlerin, aydınlanmanın alâmetleridir. Dînî konulardaki tecdîd de bundan uzak kalamamıştır. Ben akledenlerin de akletmeyenlerin de bu konuda konuştuklarını biliyorum. Öyle ki, abdestin zorunlu olmasını hoş bulmayan birinin, dînin yenilenmesi gerektiğini söylediğini duydum. Bunların çoğu üniversite hocalarıdır. Üstelik bunlar üniversite kitâblarına da sızmıştır ve öğrencilerimiz bunları okumaktadır.

Bu musîbet bu kadarla da kalmamıştır. Çünkü öğrenciler bu şekilde aldatılıyor ve bu sapık fikirlerle yetiştiriliyor. Bu eğitimle mezun oluyor ve kitâb yazıyorlar. Bu kitâblar açıkça küfürle dolu değilse de küfrün sınırlarında dolmaktadır. İçine Kur'an ilimlerinden olmayan şeyler girmiştir. Kargaşaya yol açan ve abartılı şeylerle doludur. Bir kitâb fuarında karşıma çıkan kitâbların isimleri beni çok korkuttu: *Kur'an'da Tenâs, Kur'an ve Nass [uslûb] İlmi, Filân Sûre Üzerinde Simyevî [ebced benzeri] Çalışmalar, Filân Sûrenin Bünyesi [yapısı] Üzerinde Çalışmalar.* Bu kitâblardan taşıyabildiğim kadarını aldım. Beni üzen bu kitâbların yazarlarının çoğunun Kur'anî dersler üzerinde çalışan yeni nesil mü'minler olmasıydı. Ümmetlerine bu yeni fikirler ışığında Kur'anî dersler vererek hizmet ediyorlardı. Büyük bir felâketle karşı karşıya olduğumuzu gördüm. Anladım ki, bu büyük dalâlet bu nesli ümmetinin ilimlerinden uzaklaştırmayı

başarmış. Bu durumda ilim ehlinin, özellikle de Kur'ân ve tefsîr âlimlerinin çalışmalarını arttırması gerekir. Zaman, sünnetin veyâ emzirmenin detayları hakkında konuşmak zamanı değildir. Durum çok vahîm olup tam bir tûfândır. Ya bu duruma bir çözüm üretilmeli ya da bu tûfanı beklemelidir.

Kaybolup gitmesi câiz olmayan hakikatlerden biri de bu şerefli lisanda bulunan kâmil, yüce beyândır. Bu beyân hâlâ mükemmellik ve kâmilliğinin esrâr arasında saklı durmaktadır. Bizim belâġat ve kritik usûlleri dairesinde ortaya koyduğumuz esrâr, ondakilerin ancak bir kısmıdır. Onda, onun beyânı üzerinde düşünen ve çalışanlar için hâlâ ortaya konacak birçok ma'nâ mevcuttur. Gelecek nesiller bu yolda devâm edecek ve onun bağrında gömülü olan bitmez-tükenmez hazinesinden yeni ma'nâlar keşfedecektir. Başka milletlerden çalışkan nesillerin dil ve edebiyat konusunda ortaya koyduğu eleştirel ve edebî metodlar bu konuyu isbat eden apaçık delillerdir.

Arab beyânı hâlâ bir esrâr perdesi altındadır. Üç belâġat ilmi de bütün ehemmiyetine, mükemmelliğine, inceliğine ve zarûretine rağmen beyânın tamamı değildir. Kur'ân ve tefsîre yapılan bütün müdâhalelere de cevap veremez. O hâlde bize düşen çok önemli bir iş vardır, o da uyguladığımız eğitim metodunu yeniden düşündürmektir.

Yapılacak ilk şey, gerçekten önemseyerek bütün çabamızla âlimlerimizin ortaya koydukları usûl ve esrârı incelemek, gözden geçirmektir. Bu, gerçekten iyi ve zorunlu bir iştir. Bunu önemsemeden geçmek olmaz. Ancak bunun yanında yeni beyânî sırları ortaya çıkarmak ve bu lisânın içinde gizli olan belâġat usûllerini keşfetmek için kelâmın esrârı üzerinde tedebbür etmek çok önemlidir. Bu da ulemâmızın usûl konusunda ortaya koyduğu metotlar üzerinde çalışmayı gerektirir. Sadece belâġat konusunu çalışmak da yeterli değildir. Beyân'ın bağrından doğan kıssa konusunu da iyice çalışmamız gerekir.

Bu da bizi bu ilimlerin kaynağı olan şiire götürdü ki âlimlerimiz de aynı şeyi yapmıştı. Onlar şiirin önemine dikkat çekmişlerdi. Belâġat kâideleri için şiiri şâhid göstermekle kalmamışlar, bu kâidelerin kaynağı olduğunu da zikretmişlerdir. Onların kitâblarında birçok yerde seçkin belâġat kuralları üzerine binâ edilmiş şiirlerden örnekler vardır. Onlar bu kuralları o şiirlerden çıkarıp oluşturmuşlardır. Bunları okuyan ve inceleyen kişiler bunları ve daha fazlasını onların kitâblarında bulurlar.

Belâġat tarihi, belâġat usûllerinden elimizde bulunan kesin delillerin kelâmdaki delillerin tamamı olmadığını doğrular. Bunun ilk delili, usûl koyma husûsunda son derece isâbetli olan Abdu'l-Kâhir Cürcânî'dir. Abdu'l-Kâhir Cürcânî, bir âlimin yapabileceği şeylerin en iyisini yapmış olmasına rağmen Arab kelâmının sırlarını bütün yönleriyle ortaya koymuş değildir. Arab kelâmı, ne kadar kudretli olursa olsun tek bir âlimin hakkıyla açıklayamayacağı kadar çok surla doludur. İmam Şâfi bunu şöyle dile getirmiştir: "Bu dil ancak bir Nebî'nin kuşatabileceği bir dildir." Burada İmam Şâfi *dil* sözüyle "kelimeleri" kasdetmemiştir. Kelimeler ne kadar çok olursa olsun sınırlıdır. Sınırsız olan terkîbler, sûretler ve sırlardır. İşte insanlardan -Nebî dışında- kimsenin vâkıf olamayacağı konu burasıdır. Nebî de -açıkça anlaşıldığı gibi- Rabbinden aldığı vahiy şâyesinde bu sırlara erer.

Ayrıca Abdu'l-Kâhir Cürcânî kendisi de bazı usûller üzerinde durmuş, onları tahlil etmiş, sonra konu uzayınca sözü kısa kesmiş ve "Bu konuda daha çok sırlar vardır" diyerek konuyu noktalamıştır. Bazen de kelâmı tamamlamak için ilerde başka bir konuda bu meseleye döneceğini söylemiş, ama dönmemiş ve konuyu yarım bırakmıştır. Başkaları da bu meseleyi araştırmamış, mesele böylece yarım kalmıştır. Abdu'l-Kâhir Cürcânî'nin kitabı benzeri örneklerle doludur. Ben de bazen onun yarım bıraktığı meseleleri tamamlamak için çalışmak isterdim, ama bunu çok arzu etmeme rağmen başka çalışmalar bana engel olurdu. Onun yarım bıraktığı meselelerin çözülmesi için gerçekten çok uzun, müsâit vakte ihtiyaç vardır.

Demek ki Arab beyânının ortaya konmamış sırları çoktur. Bunların üzerine eğilmek gerekir. Ancak bunun gerçekten zor olduğu ve her isteyenine ulaşamayacağı da bilinmelidir.

Bunun için sâhip olunması gereken altyapının bir kısmı çalışarak elde edilir, ama bir kısmı da doğuştan gelen yatkınlık veya alışkanlıklar gerektirir. Bu yetenek ve potansiyele sâhip ulemâ geldi-geçti. Artık bu seviyede tefsîr, hadîs ve şiir âlimleri kalmadı. Ancak tek-tük âlim bulunmaktadır.

Böyle bir azınlığın gelmesini beklemek gerekmez. Böyle bir grubun ancak eşsiz bir mücadele sergileyen bir sınıf arasından çıkar. Bu sınıftan küçük de olsa bir grubun çıkması Allâh'ın kendilerine bir ikrâmıdır. Allâh bilir ki bu grubun kendi nesilleri için ilim kapılarının anahtarındır. Bu kapıların açılması ise, -ister onların, ister başkalarının eliyle olsun- çok mühimdir. Bu kişilerin

ilim konusundaki ihlâsları kendilerine olan ihlâslarından daha kuvvetlidir. Bunlardan hiç biri kendini öne çıkarmak istemez. Bunlar ancak Peygamber Efendimiz'in (s.a) *gönlü zengin, gözlerden gizlenmiş, takvâ sahibi* sözüyle ni-telediġi örnek kişiliklerdir. Onlar Allâh'ın ehli ve O'na mahsûs kişilerdir.

Böyle biri yapmak istediġi şeyi sonuçlandırmadan ölebilir. Ancak onun istemediġi hâlde başına gelen ölüm sebebiyle yarım kalan çalışma, başka birinin onun amacına ulaşmasını sağlayabilir. Çünkü sâdıkların ilim yolundaki cihâdı aslâ hebâ olmaz. Bir fikir uğruna mücâdele edip de hedefine ulaşamayanların arkasından gelenler, onun açtığı yolda ilerleyip sonuca ulaşabilirler.

Bu yoldaki gizli sırlar çoktur. Çeşitli merhaleleri ve durakları vardır. Kişiler bunları elden ele aktarırlar. Sen de bu merhalelerden birini başkaları için kullanıma açanlardan olabilir, bu konuda mâhir olabilirsin. Senden sonra gelen birisi de senin yaklaştığın sonuca ulaşabilir. Senin istediğin şey uzakta değildir, ama sen göremezsin. Senin hissen onu istemek ve hissetmektir. Ya da, "Burada çıkarılması gereken bir define var" demekle kalırsın. Bunu söyleyen de, bu sözün peşine düşüp o defineyi çıkaran kadar değerlidir. Başlangıcından beri bu ilim yolu böyle yürümüştür.

İşte bu yüce ma'nâlar, sonuca ulaşamamak da bu yolda yürümemizi sağladı. Kimi zaman kelâmın uslûbuna, kimi zaman şâirlerin amaçlarına, kimi zaman da beyânî usûllere işâret etmiş olduk. Bu şerefli beyân üzerindeki kuluçka dönemi bitmez.

Biz ictihâdı severiz, bunun kurtuluş gemisi olduğuna inanırız. Taklitçiliği ve birilerine tâbi olmayı kerih görürüz ve sahibini değersiz kıldığını biliriz. İctihâdın başarısızlıkla sonuçlanması, taklitçilikle başarıya ulaşmaktan üstündür. İşte bu yüzden ilim ehli bütün enerjisiyle kendini bu işe vermiştir. Elde edebileceği başka şeylerden yüzçevirip bütün himmetini buna harcamıştır. Matlûb sâdece bu işe hazırlık yapmak, azığını tamamlamaktır. Çünkü yol uzun, gâye uzaktadır. Ona ulaşmadan insanın beli bükülebilir. *Kim Allâh ve O'nun Rasûlü'ne hicret için evinden çıkar ve ölürse, onun ecri Allâh'a âittir.* Ecri Allâh'a âit olan kişiden daha mutlusunu var mıdır? Sonuca ulaşmadan ölmüş olsa bile... O kişi erzağıyla yola çıkmıştır, yolculuğu ve niyeti sadece Allâh'ın rızâsıdır.

Ben bu kitâbı elimizde olan usûller üzerine te'sis ettim. O usûllerde gizli olan beyân üzerinde araştırmalar yaptım. Bulduklarımı işâret ettim, gücüm

yettiği kadar açıkladım. Bunun ötesindekileri de ilim ehline bıraktım. Nefsime istediğim şey kapasitesini sonuna kadar kullanmaktı. Kavmim için elimden gelen bundan ibarettir. Bu, sorumluluğun ve kapasitenin sonuna kadar kullanılmasıdır. Allâh'ın kabûl etmesi için duâ eder ve Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'e (s.a) ve o'nu takib eden muhsinlere salât u selâm ederiz.

Dr. Muhammed Muhammed Ebû Mûsâ

14 Şevval 1429

14 Kasım 2008